

“Je bestaat als universiteit niet zomaar 385 jaar”, zegt Marian Jongmans, hoogleraar Pedagogiek. “Dan doe je duidelijk iets goed.” Een voorbeeld van zo’n succesfactor? “De UU zoekt verbinding. Met academici wereldwijd én met de inwoners van Utrecht – nu via de Utrechtse Wetenschapsagenda. Deze heeft geweldige vragen opgeleverd, ook rond mijn onderzoeksthema ‘Dynamics of Youth’.”

Waarom leer je in groep 3 te schrijven? En waarom slagen we er al zo lang niet in om gelijke kansen te creëren in het onderwijs? Jongmans: “Die eerste vraag kwam van een 6-jarige Utrechter: één van de vele concrete vragen die we ophaalden. De tweede was van een 68-jarige stadgenoot en getuigt van reflectie, van levenservaring. Ook deze categorie zagen we vaak terugkomen.” Om welk soort vragen het ook ging: ze verrasten haar onderzoeksteam geregeld. “Een groot aantal hadden we onszelf nog nooit gesteld.”

Eigen punt maken

“Nieuwsgierigheid is niet gebonden aan leeftijd”, zegt Jongmans. “Noch is ze voorbehouden aan academici. Dat laat de Utrechtse Wetenschapsagenda helder zien.” De twaalfhonderd verzamelde vragen – waarvan honderdtwintig rond ‘Dynamics of Youth’ – zijn niet allemaal geschikt voor academisch onderzoek. “Maar ze geven wél aan waar Utrechters graag meer over weten. En dat prikkelt ons als onderzoekers.” Jongmans zou het alleen daarom al goed vinden als dit soort vragen vaker opgehaald werden. “Dus niet alleen voor een lustrum, maar structureel. Eens in de twee jaar bijvoorbeeld.”

De vragen voor het onderzoeksteam gaan vooral over onderwijs en opvoeding. “En daarnaast over gedrag en taal. Zo vroeg iemand: ‘Is het moeilijker om een taal te leren als je verlegen bent?’ Prachtig toch?” Het viel Jongmans op hoe vaak mensen vroegen waarom iets gebeurt zoals het gebeurt. Waarom je bijvoorbeeld al zo jong zo veel moet leren op school. Of waarom scholen zich niet méér richten op wat kinderen wel kunnen dan op wat ze niet kunnen. “Prima vragen, al klonk het soms alsof mensen eerder hun mening kenbaar wilden maken dan een goed onderbouwd antwoord zochten.”

Enthousiaste reactie

“We hebben nog geen vragen verwerkt in onderzoeksvorstellen”, vertelt Jongmans. “We zijn net klaar met de analyse. Wel hebben we ze gebundeld en er vijftientig op een rij gezet. Daar hebben evenzoveel collega-wetenschappers zich over gebogen en antwoord op gegeven. Stuk voor stuk reageerden zij enthousiast op ons verzoek om op die manier een bijdrage te leveren aan de Utrechtse Wetenschapsagenda. Iedereen wil Utrechters de best mogelijke antwoorden geven.”

Prof. dr. Marian Jongmans, hoogleraar Pedagogiek, Universiteit Utrecht

“We hebben veel prikkelende vragen gezien”

DYNAMICS OF YOUTH

Marian Jongmans

Hebben verwachtingen van leerkrachten invloed op de prestaties van kinderen? Of beïnvloeden die prestaties juist de verwachtingen?

Beide is het geval. De schoolprestaties van kinderen hebben invloed op de verwachtingen van hun leerkrachten. En dat geldt andersom ook, maar wel minder sterk.

Van prestaties tot verwachting

Leerkrachten baseren hun verwachtingen voor een groot deel op hoe hun leerlingen toetsen maken. Maar niet alleen daarop. Het komt namelijk voor dat leerkrachten verschillende verwachtingen hebben voor kinderen met gelijke prestaties. Zij blijken dan vooral minder te verwachten van kinderen uit armere gezinnen, kinderen met een migratieachtergrond en kinderen met speciale leerbehoeften. Deze kenmerken van leerlingen beïnvloeden de verwachtingen dus eveneens.

Van verwachting tot prestaties

Als leerkrachten lagere verwachtingen hebben, leidt dat tot slechtere schoolprestaties van leerlingen. Als ze hogere verwachtingen hebben, leidt dat tot betere prestaties van leerlingen. Leerkrachten die alle kinderen in hun klas optimaal willen laten presteren, doen er dus goed aan om van állemaal hoge verwachtingen te hebben. En daarbij hoeven die verwachtingen niet precies te kloppen bij wat kinderen daadwerkelijk kunnen. Een overschatting van hun vermogens leidt tot betere prestaties dan een juiste inschatting.

Tussenstap: de rol van gedrag

Het is nog niet helemaal duidelijk hóé verwachtingen van leerkrachten precies leiden tot prestaties. Maar het vermoeden is dat het gedrag van leerkrachten een belangrijke rol speelt. Het kan zijn dat zij zich anders gedragen naar kinderen van wie ze hogere verwachtingen hebben. Dat hun interactie met die leerlingen bijvoorbeeld warmer is. En dat zij uitdagendere leerstof aan hen geven, betere feedback en vaker de mogelijkheid om vragen te beantwoorden. Zo leren deze kinderen meer en komen ze tot betere prestaties. Dit is in elk geval de theorie van Robert Rosenthal, één van de grondleggers van onderzoek op dit gebied. Wetenschappers hebben aanwijzingen gevonden dat leerkrachten zich inderdaad anders (stimulerender) gedragen naar kinderen van wie ze hogere verwachtingen

hebben. Ook is bekend dat zij kunnen leren om hoge verwachtingen te hebben en tonen – richting alle kinderen in hun klas. Maar hoe die verwachtingen precies hun gedrag beïnvloeden en via dit gedrag de prestaties van leerlingen beïnvloeden? Daar is nog weinig onderzoek naar gedaan. ↩

Antwoord door: Dr. Astrid Poorthuis, universitair docent Sociale Wetenschappen, Psychologie & Ontwikkelingspsychologie, Universiteit Utrecht

Hoe kunnen basisscholieren leren omgaan met tegenslag; een belangrijke skill voor hun verdere leven?

Het is belangrijk dat leerlingen leren inzien wat de impact van tegenslag kan zijn. En dat hun leerkrachten deze kennis ook verkrijgen. Het gaat dan niet alleen om de nadelige invloed van tegenslag – bijvoorbeeld op de mentale ontwikkeling, studieresultaten en gezondheid van kinderen. Het gaat ook om de positieve krachten die zij door tegenslag kunnen ontwikkelen.

Taak van de wetenschap

Die krachten worden soms ‘verborgen talenten’ genoemd, omdat de wetenschap er tot nog toe weinig aandacht voor heeft. Sommige mensen die met kinderen werken, zoals leerkrachten en sociaal werkers, merken deze krachten wél op. Zij zien bijvoorbeeld dat kinderen die in een bedreigende of onvoorspelbare omgeving leven vaak goed kunnen omgaan met verandering en scherp inzicht hebben in sociale situaties. De wetenschap zou beter in beeld moeten krijgen wat de impact van tegenslag is. Door niet alleen de nadelen van tegenslag in kaart te brengen, maar ook de krachten die erdoor vrijkomen. Daarbij zou ze eveneens moeten onderzoeken hoe deze krachten ingezet kunnen worden voor positieve resultaten, zoals betere prestaties op school of werk. ↗